

ระดับชาติ

ด้านพุทธศาสนาและปรัชญา

ห้องประชุมย่อยที่ ๗ ห้อง ๔๐๘

อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

National Conference Group 07 : Buddhist Studies and Philosophy

(Room 302-303)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รองศาสตราจารย์ อุดม บัวศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการระลึกชาติกับความรู้อัตตาแล้วกำเนิดในพุทธปรัชญาเถรวาท
Analytical Concept of the Recall One with Innate Idea in Theravada
Buddhist Philosophy

พระยุพธนา อธิจิตโต, ดร.*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการระลึกชาติกับความรู้อัตตาแล้วกำเนิดในพุทธปรัชญาเถรวาท มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการคือ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องความรู้อัตตาแล้วกำเนิด ๒) ศึกษาการระลึกชาติในพุทธปรัชญาเถรวาท และ ๓) วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการระลึกชาติและความรู้อัตตาแล้วกำเนิดในพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า หลักคำสอนในวิชา ๓ พระพุทธเจ้าทรงแสดงความรู้เรื่อง การระลึกชาติในวิชา ๓ เป็นความรู้ไม่ผ่านประสบการณ์, การวินิจฉัย, การอนุมานในภพชาติ ปัจจุบัน, เป็นความรู้มีอยู่ในจิตการระลึกชาติจึงเป็นความรู้อัตตาแล้วกำเนิด ที่ติดตามจิตไป จุติจิตในภพชาติต่างๆ แต่มิใช่ความรู้คิดตัวมาแต่กำเนิดตามที่คณะของนักปรัชญาตะวันตก เพราะเขาเชื่อว่าเป็นความรู้ของพระผู้เป็นเจ้าประทานมา

คำสำคัญ: การระลึกชาติ กับ ความรู้อัตตาแล้วกำเนิด

Abstract

This article analyzes the concept of the recall a former existence and Innate Idea in Theravada Buddhist Philosophy. The Purpose of study, there are 3 reasons that is 1. Studying the concept of Innate Idea 2. Studying the recall one in Theravada Buddhist Philosophy 3. An analysis the concept of Innate Idea and the recall one in Theravada Buddhist Philosophy.

The study found that: the threefold knowledge, Buddha presented the knowledge in the recall one in the threefold knowledge that is the knowledge without experience, analysis, inference in the present existence, are the knowledge contained in Mind so that the recall one in Theravada Buddhist idea is the innate idea following mine to existences. But that is not

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

the innate Idea in the concept of reasonable philosopher in the western, they believed that God giving the knowledge of Innate Idea.

Keywords : National Remembrance with Genetic Knowledge

๑. บทนำ

ในโลกปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะมนุษย์แทบทุกคนมีโทรศัพท์มือถือที่มีคุณสมบัติสามารถใช้อินเตอร์เน็ตผ่านคลื่นโทรศัพท์และไวไฟได้ ซึ่งเป็นสื่อกลางทำให้มนุษย์ทุกคนมีความรู้ใกล้ชิดมากขึ้นแม้อยู่ห่างกันออกไปหลายพันกิโลเมตรกว่าสมัยก่อนมากมาย มนุษย์ต่างก็แชร์ประสบการณ์ความรู้ผ่านความนึกคิดตามที่ตนมีความรู้ ความเข้าใจในเฟซบุ๊ก (Facebook) ไม่ก็วีนาทึ เพื่อนที่อยู่อีกซีกโลกหนึ่งในยุโรปและอเมริกา ก็สามารถเห็นข้อความที่แชร์ในเฟซบุ๊กนั้นได้ เมื่ออ่านข้อความในเฟซบุ๊กแล้ว บุคคลเหล่านั้นสามารถถูกใจหรือแชร์ข้อความดังกล่าวมายังผู้โพสต์ข้อความได้อีกไม่ก็วีนาทึเช่นเดียวกันทำให้มนุษย์ทั่วโลกสามารถใช้จิตเรียนรู้แนวความคิดซึ่งกันและมากขึ้น ความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์ที่เรียกว่า ความรู้ประสบการณ์นิยม เป็นความรู้ที่มนุษย์ได้รับรู้มาจากภายนอกตัวมนุษย์เอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภูเขา แม่น้ำ น้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์รวมทั้งความรู้เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์เอง ไม่ว่าจะเป็น การปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ลักทรัพย์ เรื่องชู้สาว ก็เป็นความรู้ที่มาจากภายนอกตัวมนุษย์เองทั้งสิ้น แต่ตามหลักคำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อว่ามนุษย์มีชีวิตประกอบด้วยและจิตเป็นองค์ประกอบของชีวิต เมื่อจิตของมนุษย์ใช้อินทรีย์ทั้งหกอันเป็นส่วน ประกอบที่สำคัญของกายมนุษย์ น้อมออกไปรับเรื่องราวของโลกเหล่านั้นมาเก็บสั่งสมไว้ในจิต แล้วนำความรู้นั้นมาคิดและจินตนาการสร้างภาพปรุงแต่งไปต่างๆทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอย่างรวดเร็วนำมาสู่พฤติกรรมของมนุษย์ในการแสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางใจมีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกันเพราะเมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้ทางประสบการณ์ทางผัสสะแล้ว มนุษย์นำมาคิดว่าสิ่งตนเองรู้คืออะไร มีลักษณะหรือธรรมชาติอย่างไรแล้ว จิตมนุษย์ก็ได้มีการสั่งสมองค์ความรู้ที่คิดไว้แล้วในจิตแล้ว ก็นำมานึกคิดจินตนาการต่อยอดเกิดขึ้นเป็นองค์ความรู้ใหม่ แล้วแสดงออกทางกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรม แล้วมีการถ่ายทอดเผยแผ่เรื่องราวทางอินเตอร์เน็ตมากมาย ซึ่งเป็นความรู้ที่มีความทันสมัยใหม่ทันกับยุคปัจจุบันและเหตุการณ์

ในบางครั้งเกิดมีปัญหาคือขึ้นมาว่ามีความรู้บางอย่างของมนุษย์ที่รับรู้โดยเป็นความรู้ที่ไม่ผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสหรือผ่านอินทรีย์ ๖ ของมนุษย์และเป็นความรู้ไม่ได้สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนหรือค้นคว้า หรือไม่มีประสบการณ์ทางผัสสะมาก่อนในเวลาปัจจุบันเป็นมโนภาพขึ้นในจิตของมนุษย์ผู้คิดขึ้นมาเองเหมือนกับว่าตนเคยอยู่และใช้ชีวิตใน

สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งบนโลกใบนี้มาก่อน แล้วมาอธิบายด้วยเหตุผลไม่มีหลักฐานเป็นพยานบุคคล และพยานเอกสาร หรือมีเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ด้วยหลักความรู้ให้เกิดความจริงขึ้นมา ซึ่งปรัชญาสาขาญาณวิทยาเรียกว่าความรู้ทางประสบการณ์นิยม เมื่อเราศึกษาโครงสร้างของความรู้ทางพุทธปรัชญาเถรวาท เมื่อเราค้นพบว่าพระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องชีวิตของมนุษย์ในรูปแบบของขันธห้า ตามหลักคำสอนเรื่องขันธห้าประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ แล้วนำความรู้เรื่องขันธ๕ มาสังเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้เรื่องขันธห้าขึ้นมาใหม่เป็นเรื่องของกายและจิตของมนุษย์ กายและจิตสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดต่างก็อาศัยซึ่งกันและแล้ว เมื่อต่างฝ่ายอาศัยกันไม่ได้เพราะขาดองค์ประกอบอย่างใดหนึ่งขึ้นมาย่อมไม่เรียกว่าชีวิตมนุษย์อีกต่อไป เรียกว่าศพคือคนตายบ้าง เมื่อเราศึกษาอย่างนี้เราย่อมเข้าใจถึงความเป็นไปของวิถีชีวิตของมนุษย์ และในปัจจุบันนี้มนุษย์ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ไม่ผ่านประสบการณ์ของมนุษย์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมิใช่เป็นเวลาในปัจจุบัน เช่น การระลึกชาติของผู้คนที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ ของในโลกใบนี้ ความรู้เหล่านี้มิใช่ประสบการณ์ในชาติปัจจุบันของมนุษย์เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเองที่มานานแล้วและมีอยู่ในจิตของมนุษย์เองตัวอย่างเช่นในสมัยปัจจุบันของโลกสมัย ธรรมเนียม สงฆ์ไชยสอน เกิดเมื่อวันที่๕ สิงหาคม ๒๔๗๓ ที่หมู่บ้านหนองตอ ต.ดอนแรด อําเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ บิดาชื่อจําปาไชยสอน มารดาชื่อเมือง ไชยสอน เมื่อมีอายุได้ ๔ ขวบได้รับร้ําให้พ่อแม่โดยกําเนิดในชาติปัจจุบันของตน พาดนไปหาพ่อแม่ของตนเองในชาติปางก่อน ซึ่งมีภูมิลําเนาที่อยู่หมู่บ้านบึงหนองก ก ตำบลบึงหุง อําเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ แต่พ่อแม่ไม่สนใจคิดว่าลูกตนเองสติไม่ดี เป็นบ้าไป จึงห้ามไม่ให้พูดอีกบางครั้งยังได้ปรึกษากันอีกว่าจะไปหาหมอมารักษาลูกของตนอีกเพราะคิดว่าลูกตนเองบ้า แต่เด็กชายสงฆ์บอกว่าเขาไม่ได้บ้า เขาระลึกชาติก่อนได้จริง ๆ ทั้งบอกชื่อพ่อชื่อแม่ ญาติพี่น้องได้หมด จึงได้ขอร้องให้พาไปเยี่ยมพ่อแม่ตนในชาติก่อนได้บ้าง แต่พ่อแม่ก็ยังผิดผ่อนเรื่อยมา. เด็กชายสงฆ์มีโอกาสไปพบญาติพี่น้องของตนอีก เมื่อได้พบเพื่อนเล่นในอดีตชาติของตนและเล่าเรื่องในอดีตชาติให้บุคคลเหล่านั้นฟัง ต่อมาเด็กชายสงฆ์ได้มีโอกาสพบญาติพี่น้องตนในอดีตชาติ เมื่อทุกคนทำการซักไซ้ไล่เรียงกันใหญ่ ด.ช.สงฆ์ได้พูดถึงพ่อแม่ไร่นาสาโทและสมบัติต่างๆ ได้๔ถูกต้องทั้งหมด^๒ ในสมัยก่อนพุทธกาลที่พระพุทธองค์ได้เกิดในภพภูมิต่างๆ เช่นเป็นสุเมธดาบส ,สุวรรณสาม, พระมหาชนก เป็นต้น

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาและเขียนบทความเรื่องการวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการระลึกชาติกับความรู้ติดตัวแต่กําเนิดในพุทธปรัชญาเถรวาท

^๒ พิน ดอกบัว, พุทธปรัชญาแห่งชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๕), หน้า

ว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อยอดความรู้ทางความคิดไปใช้พัฒนาศักยภาพของชีวิตผู้คนในประเทศไทยได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานในครั้งนี้

๒. ความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิด

ปัญหาว่าความรู้คืออะไร มีธรรมชาติของความรู้เป็นอย่างไรอย่างไร ตามแนวคิดคนทั่วๆไปเชื่อกันว่าความรู้เป็นของมนุษย์ที่เราได้มาจากการศึกษาเล่าเรียนการค้นคว้าแสวงหาความรู้ แล้วปัญหาต่อไปว่ามนุษย์มีความรู้ได้อย่างไร อะไรคือความรู้ของมนุษย์ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เมื่อเราพิจารณาคำนิยามของพจนานุกรมออนไลน์แปลไทย-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำนิยามว่าความรู้คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนการค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ, ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์, สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ, องค์วิชาในแต่ละสาขา เช่น ความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ.

เรอเน เดการ์ตส์ ได้อธิบายว่า ความรู้แท้จริงเกิดจากเหตุผล ความรู้ได้อาศัยการใช้ปัญญาพิจารณาอย่างชัดเจนโดยอาศัยเหตุผลคำว่า “เหตุผล” หมายถึงเหตุผลที่เกิดจากสัญชาตญาณเท่านั้นมิใช่เหตุผลที่เกิดจากการรับรู้จากประสาทสัมผัส และมีใช้เหตุผลที่เกิดจากการวินิจฉัย หรือการอนุมานหรือจินตนาการ แต่เป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจิตที่สว่างและสงบแน่วแน่เป็นเหตุผลที่ปราศจากข้อสงสัยทั้งปวง

จากคำนิยามของพจนานุกรมไทย-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานดังกล่าวว่า “ความรู้” เป็นสิ่งที่มนุษย์สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน, การค้นคว้าหรือประสบการณ์..... ปัญหาต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าคำว่า “สั่งสม” คืออะไร หมายถึงสะสมเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ เช่น พระโพธิสัตว์สะสมบารมีขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาว่ามนุษย์ใช้อะไรสั่งสมความรู้ที่ได้จากภายนอกตัวมนุษย์ ในชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยจิตและกายมีอินทรีย์ ๖ เป็นที่มาของความรู้ เพราะฉะนั้นตามคำนิยามดังกล่าว มนุษย์สั่งสมความรู้จากการศึกษาเล่าเรียน, การค้นคว้าผ่านประสบการณ์ เป็นต้น เมื่อความรู้ผ่านอินทรีย์ ๖ เข้าไปแล้วสั่งสมความรู้ไว้ในจิตสัญชาตญาณเกิดขึ้นโดยตรงแจ่มชัดในตัวเองไม่จำเป็นต้องพิสูจน์และคำนิยามในวิชาเรขาคณิตกับเหตุผลมากความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์เหตุที่เกิดจากความติดตัวมาแต่กำเนิดชัดเจนแจ่มชัด นักปรัชญาเหตุผลนิยม ถือว่าความรู้มีมาก่อน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคือมีอยู่ในจิต^๓

จากแนวคิดดังกล่าวเราวิเคราะห์ได้ว่าความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิดเป็นความรู้ที่เกิดจากเหตุผล โดยอาศัยการใช้ปัญญาพิจารณาอย่างแจ่มชัดจากเหตุผลเหตุผลจากที่มีใช้เกิดจากประสาทสัมผัสเท่านั้น และมีใช้เหตุผลที่เกิดจากการวินิจฉัย หรือการอนุมาน หรือจินตนาการ

^๓ ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

และเป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยจิตที่สว่าง และสงบแน่วแน่ ปราศจากข้อสงสัย ซึ่งเราแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

- ๒.๑. ความรู้เกิดจากเหตุผลจากสัญชาตญาณเท่านั้น
- ๒.๒. ความรู้ได้จากการใช้ปัญญาพิจารณาโดยอาศัยเหตุผล
- ๒.๓ ความรู้มีใช้เหตุผลจากประสาทสัมผัส
- ๒.๔ ความรู้มีใช้เหตุผลจากการวินิจฉัย,
- ๒.๕ ความรู้มีใช้เหตุผลจากการอนุมาน
- ๒.๖ ความรู้มีใช้เหตุผลจากการจินตนาการ
- ๒.๗ ความรู้เป็นเหตุผลเกิดขึ้นโดยอาศัยจิตที่สว่างสงบแน่วแน่เป็นเหตุผล

ปราศจากข้อสงสัย

- ๒.๘ ความรู้ที่เป็นเหตุผลที่ได้รับจากความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด
- ๒.๙ ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนมีอยู่ในจิตที่พระเป็นผู้เจ้าประธานมา

โดยปกติตามหลักทั่วไปความรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากจิตมนุษย์ใช้ร่างกายส่วนที่เรียกว่าอินทรีย์๖ น้อมออกไปรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับโลกเข้ามาเก็บสังขมไว้จิตซึ่งเรียกว่าความรู้ ประสบการณ์นิยมเป็นความรู้ที่ได้รับรู้จากภายนอกชีวิตของมนุษย์และต่อมามารู้เหล่านี้ก็กลายเป็น “สัญญา” ของความรู้ไว้ในจิตของตน ส่วนรู้อีกประเภทหนึ่งความรู้มีอยู่ในจิตแล้ว นักปรัชญาทั่วไปเรียกว่าความรู้แบบเหตุผลนิยม ซึ่งเราสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๒.๑๐ ความรู้เกิดจากเหตุผลเกิดจากสัญชาตญาณเท่านั้นคำว่า “สัญชาตญาณ” ตามพจนานุกรมแปลไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถานหมายถึง ความรู้ที่มีมาแต่กำเนิดของคน และสัตว์ทำให้มีความรู้สึกและกระทำตัวเองโดยไม่ต้องมีใครสั่งสอนเช่นสัญชาตญาณในการป้องกันตัว สัญชาตญาณในการรวมหมู่ สัญชาตญาณ เวค กี้ว่า. (อ. Instinct). กล่าวความรู้เกิดจากเหตุผลเป็นความรู้ทำได้เองไม่ต้องมีใครสั่งสอน ความรู้การกิน, ความรู้การนอน ความรู้ที่รู้จักปกป้องตัวเองจากการถูกผู้อื่นทำร้ายร่างกาย เป็นต้น

๒.๑๑ ความรู้ได้จากการใช้ปัญญาพิจารณาโดยอาศัยเหตุผลคำว่า “ปัญญา” ตามพจนานุกรมแปลไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถานหมายถึงความรอบรู้หรือความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดขึ้นจากการเรียนและคิด โดยปกติความรู้ของมนุษย์ จะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์รับรู้สิ่งใดผ่านอินทรีย์ ๖ ย่อมใช้จิตคิดพิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสนั้นทำให้ตนเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ความที่ใช้ที่ปัญญาพิจารณาสิ่งที่มีอยู่ในจิตนั้น

๒.๑๒ ความรู้มีใช้เหตุผลจากประสาทสัมผัสโดยปกตินั้นความรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นเมื่อจิตของมนุษย์น้อมออกไปรับรู้เรื่องราวของโลกที่อยู่ภายนอกตัวมนุษย์เองที่เป็นวัตถุบ้าง เป็นนามธรรมบ้าง เป็นกิริยาของการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกันบ้าง การรับรู้จิตของมนุษย์ผ่านอินทรีย์ ๖ ทำให้เกิดความรู้ทางประสาทสัมผัสแต่ก็มีความรู้บางอย่างไม่ได้เกิดจากประสาท

สัมผัสซึ่งเราจะต้องพิจารณาไปซึ่งมีอยู่แล้วในจิตของมนุษย์ดังนั้นความรู้จากประสาทสัมผัสจึงมิใช่จากเหตุผล

๒.๑๓ ความรู้มิใช่เหตุผลจากการวินิจฉัย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าวินิจฉัยหมายถึง ก. ตัดสิน ชี้ขาด เช่น เรื่องนี้วินิจฉัยได้ ๒ ทางไตร่ตรองใคร่ครวญ เช่น คณะกรรมการขอเลื่อนเวลาออกไปอีกเพื่อวินิจฉัยปัญหาให้รอบคอบยิ่งขึ้น.^๔ แต่การวินิจฉัยเป็นการตัดสินข้อเท็จจริงจากประสาทสัมผัสของผู้ตัดสินชี้ขาดความรู้เกิดจากประสาทสัมผัสในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง จึงไม่ใช่ความรู้เกิดจากเหตุผลที่มีอยู่ในจิตอยู่แล้ว

๒.๑๔ ความรู้มิใช่เหตุผลจากการอนุมานตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าอนุมานคือ คาดคะเนตามหลักเหตุผล^๕ เมื่อจิตมนุษย์รับรู้ความจริงบางอย่างแต่ขาดความจริงบางอย่างไปเช่น คนถูกฆ่าตายไม่รู้ว่าใครเป็นคนฆ่าก็จะอนุมานจากสิ่งที่รู้ ดูจากหลักฐานที่มีอยู่นำไปสู่สาเหตุ เช่น ประเด็นความเกี่ยวพันระหว่างผู้ตายและญาติ เพื่อนร่วมงานและเพื่อนสนิทอื่น ๆ เป็นต้นความรู้ได้มาจากการอนุมานจึงเป็นความรู้เชิงประสบการณ์การอนุมานเป็นการคาดคะเนความรู้ด้วยประสาทสัมผัสของมนุษย์จึงไม่ใช่ความรู้เชิงเหตุผล

๒.๑๕ ความรู้มิใช่เหตุผลจากการจินตนาการ คำว่าตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “จินตนาการ” คือการสร้างภาพขึ้นในใจ เป็นความรู้เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ใช้จิตรับเรื่องราวเกี่ยวกับโลกผ่านอินทรีย์ ๖ ของมนุษย์แล้วเก็บเป็นสัญญาอยู่ในจิตของมนุษย์ แล้วนำมาสร้างภาพเกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ ความรู้จึงเป็นความผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์การจินตนาการจึงไม่ใช่ความรู้เหตุผลนิยมตามทัศนะของปรัชญาฝ่ายเหตุผลนิยม

๒.๑๖ ความรู้เป็นเหตุผลเกิดขึ้นโดยอาศัยจิตที่สว่างสงบแน่วแน่เป็นเหตุผลปราศจากข้อสงสัย เป็นความที่มีอยู่ในจิตผุดขึ้นขึ้นมาในที่จิตเป็นสมาธิ สว่าง สงบแน่วแน่ จิตมนุษย์คิดด้วยเหตุผลจากความรู้ผุดขึ้นมาเท่านั้น.

๒.๑๗ ความรู้ที่เป็นเหตุผลที่ได้รับจากความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด ความรู้เชิงเหตุผลมีก่อนเกิดขึ้นในจิต และติดตามจิตไปทุกหนทุกแห่งในสังสารวัฏ เมื่อปฏิสนธิวิญญานในโลกมนุษย์ก็ติดตัวมาด้วยหรือติดตามจิตมากำเนิดด้วย

๒.๑๘ ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนมีอยู่ในจิตที่พระเป็นเจ้าประทานมา คือความรู้เชิงเหตุผลเป็นความรู้ที่พระเป็นเจ้าประทานให้มีอยู่ในจิตของมนุษย์ โดยไม่ผ่านประสาทสัมผัสของมนุษย์แต่อย่างใด

จากแนวคิดดังกล่าวเราวิเคราะห์จากแนวคิดของนักปรัชญาในกลุ่ม “ลัทธิเหตุผลนิยม” มีความเชื่อว่าจิตมนุษย์มีความรู้บางอย่างติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดโดยไม่ต้องอาศัย

^๔ พจนานุกรมแปลไทย-ไทย ฉบับออนไลน์ ราชบัณฑิตยสถาน. แหล่งที่มา : <http://dictionary.sanook.com/search/วินิจฉัย>. [๑๔ มกราคม ๒๕๖๐].

^๕ พจนานุกรมแปลไทย-ไทย ฉบับออนไลน์ ราชบัณฑิตยสถาน. แหล่งที่มา : <http://dictionary.sanook.com/search/คาดคะเน>. [๑๔ มกราคม ๒๕๖๐].

ประสบการณ์เช่นความรู้ว่าระยะสั้นที่สุดระหว่างจุดสองจุดคือเส้นตรงที่เชื่อมจุดทั้งสอง ความรู้นี้เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องไปวัดระยะทางจริง ๆ ความรู้เกี่ยวกับมิติ เวลา และการเคลื่อนที่ล้วนติดตัวมาแต่กำเนิดนอกจากนี้ก็ยังมีความรู้ที่มีอาจจะรับรู้ได้จากประสบการณ์ เช่น จำนวนไม่รู้จบที่เรียกว่า อนันต์ (Infinity) ผู้มีอำนาจเหนือสรรพสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้า ฯลฯ ความรู้ที่ติดตัวมาโดยกำเนิดเป็นความรู้พื้นฐาน ความรู้อื่น ๆ ต่างก็สามารถติดต่อกับความรู้เหล่านี้ โดยใช้หลักการกะทั่งสิ้น เพลโต นักปรัชญาชาวกรีกเชื่อเช่นนี้ เดการ์ตส์ ก็เชื่อเช่นนี้ ลัทธิความเชื่อนี้ถือว่า ความรู้ส่วนหนึ่งติดตัวมาแต่กำเนิด และอีกส่วนเกิดจากการติดต่อกับความรู้เหล่านี้ตามหลักเหตุผล จึงได้ชื่อว่า ลัทธิเหตุผลนิยม

๓. ความรู้เรื่องการระลึกชาติ

ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ๓ จิตตวรรค ๕. จิตตหัตถเถรวัตถุ ๔ สังฆรักขิตเถรวัตถุเรื่อง พระสังฆรักขิตเถระ ดังนี้ “ [๓๗] คนเหล่าใดสำรวจจิตที่เกี่ยวไปไกล๑ เทียวไปดวงเดียว๒ ไม่มีรูปร่าง ๓ อาศัยอยู่ในถ้ำ ๔ คนเหล่านั้นจักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร๕”^๖ เราวิเคราะห์ได้ว่าจิตคือสิ่งไม่มีรูปร่าง อาศัยอยู่ในถ้ำ เทียวไปไกลเพียงดวงเดียว ตามคาถาธรรมบทดังกล่าว เราวิเคราะห์ได้ดังนี้ ๑. ไม่มีรูปร่าง ๒. มีลักษณะเป็นดวง ๓. มีถ้ำเป็นที่อยู่อาศัย

๓.๑ จิตท่องเทียวไกล

๓.๒ คำว่า “ไม่มีรูปร่าง” จิตของมนุษย์ตามความหมายดังกล่าวเป็นสิ่งไม่มีรูปร่างไม่กินเนื้อที่ ไม่สามารถสัมผัสได้ แต่รู้ได้ด้วยใจของมนุษย์เอง

๓.๓ ลักษณะเป็นดวงธรรมชาติของจิตมีลักษณะเป็นดวงเกิดดับตลอดเวลาแต่ความสัมพันธ์ ระหว่างจิตดวงเก่าและดวงใหม่ก่อนที่ดวงเก่าจะดับก็ถ่ายทอดเชื่อมโยงไปยังจิตดวงใหม่เช่นนี้ตลอดเวลา

๓.๔ มีลักษณะเป็นถ้ำอยู่อาศัยเมื่อพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ ส่วนของกายมีลักษณะเป็นถ้ำน่าจะอยู่บริเวณกะโหลกศีรษะที่มีลักษณะเป็นถ้ำใช้เป็นที่บรรจุในก้อนสมองของมนุษย์นั่นเอง

๓.๕ จิตท่องเทียวไกล เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตแล้วกายเสื่อมสลายคืนสู่ธรรมชาติแล้ว ส่วนจิตของมนุษย์ออกจากกายไปจุติจิตไปสู่ภพภูมิ ต่างๆ ใน ๓๑ ภพภูมิที่กล่าวในพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้นคำว่า “ท่องเทียวไกล” จึงหมายถึงจิตของมนุษย์ไปจุติจิตในภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเดินทางไกลนั่นเอง นอกจากนี้ลักษณะของจิตอาศัยอยู่ในกายของมนุษย์แล้ว **ธรรมชาติของจิต** ปัญหาที่ต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า ธรรมชาติของจิตของปัจเจกบุคคล มีลักษณะอย่างไร ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุต

^๖ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย ๔๕ เล่ม(ปกสีฟ้า)เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท จิตตวรรคนั่นเอง

โต)^๗ ให้ความหมายของธรรมชาติของจิตมีลักษณะ คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ , สภาพนึกคิด, ความคิด,ใจ ซึ่งเราสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๓.๖ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ จิตมีลักษณะไม่มีรูปร่างต้องอาศัยในร่างกายที่กะโหลกศีรษะที่บรรจุสมองมีลักษณะเป็นถ้าใช้อาศัย และอาศัยกายออกไปรับความรู้ซึ่งอยู่ภายนอกตัวมนุษย์ ส่วนกายที่จิตใช้เป็นทวารออกไปรับความรู้เหล่านี้ นั่นคืออายตนะภายในของกายนมนุษย์อันได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจของมนุษย์

-เมื่อจิตน้อมออกไปผัสสะอารมณ์ของรูปทางตา เกิดความรู้อารมณ์ขึ้น แต่เมื่อจิตเป็นสิ่งไม่มีรูปร่าง สิ่งที่จิตน้อมรับเข้ามาสู่จิตผ่านตาของมนุษย์นั้น ได้แก่สภาวะของอารมณ์ที่เป็นเรื่องราวของภาพที่มนุษย์เห็นเท่านั้น ไม่สามารถน้อมรับวัตถุต่างๆ ผ่านตาเข้ามาสู่จิตได้

-จิตน้อมออกไปผัสสะอารมณ์ของเสียงทางประสาทหู เกิดความรู้ของอารมณ์เสียงเกิดขึ้น แต่เมื่อจิตเป็นสิ่งไม่มีรูปร่าง สิ่งที่จิตน้อมรับเข้ามาสู่จิตผ่านหูของมนุษย์นั้น ได้แก่สภาวะอารมณ์ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเสียงที่มนุษย์ได้ทางประสาทหูเท่านั้น ไม่สามารถน้อมรับวัตถุต่างๆ ทำให้เกิดเสียงเข้ามาสู่จิตได้ ฯลฯ เป็นต้น

๓.๗ ธรรมชาติที่มีสภาพนึกคิด จิตเมื่อรู้อารมณ์ใดแล้ว แล้วย้อมนำอารมณ์ที่รู้มานึกคิดจากสิ่งที่รู้ว่าเป็นอะไรก็ได้ หรือให้หมายถึงอะไรก็ได้ กล่าวโดยสรุป เมื่อจิตของมนุษย์รู้อะไรสิ่งใดก็นำสิ่งนั้นมาคิด ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความรู้นั้น แล้วความอยากแล้วนำมาสู่การประพฤติทางกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรมของมนุษย์ เช่นเมื่อมนุษย์ผัสสะสิ่งใดที่เป็นอามิสสุข มนุษย์เกิด ความอยาก ก็ย้อมแสวงหาด้วยการนำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตของตน ประโยชน์นั้นมีทั้งประโยชน์ภายในและภายนอกชีวิตของมนุษย์เอง

๓.๘ ธรรมชาติของจิตเก็บสิ่งสมความรู้ ธรรมชาติของจิตเมื่อรับรู้สิ่งต่างๆ แล้ว สิ่งที่ยังคงอยู่ในจิต และยังอยู่ในจิตของมนุษย์ นักวิชาการบางท่านบอกว่าอยู่ในจิตได้สำนึกของมนุษย์ เป็นที่สะสมพฤติกรรมของจิตหลายอย่างเช่น แรงจูงใจทำให้แสดงพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์, ชอบเก็บผัสสะต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะภายใน ชอบเก็บกายกรรมที่แสดงออกทางกายมาไว้ วาจากรรมการแสดงออกทางวาจาของไว้และเก็บมโนกรรมสิ่งสมไว้ในจิตในบางครั้งเก็บประสบการณ์ ทางผัสสะที่ดีเรียกว่า “กุศลกรรม” หากเก็บประสบการณ์ที่ไม่ดี เรียกว่า อุกุศลกรรม” เป็นต้น

๓.๙ ธรรมชาติของจิตมีความคิด จิตมนุษย์ของมนุษย์มีกิจกรรมทางจิตรวมถึงกระบวนการคิด ในแง่กรอบการคิดหมายถึง กระบวนการรับรู้, การรับความรู้สึก, ความมีจิตสำนึก และจินตนาการ เมื่อมนุษย์มีความรู้เก็บไว้ในจิตแล้ว ความเหล่านั้นจะมีประโยชน์ต่อชีวิตเมื่อมนุษย์เจ้าของความรู้ นำมาคิดจินตนาการ ทำให้ตนเข้าใจสภาวะโลกตามความ

^๗ แหล่งที่มา : <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/buddict/dish43.html>
[๑๔ มกราคม ๒๕๖๐].

เป็นจริง แตกต่างกันตามความคิดหาเหตุผลของตนและแปลความหมายของผัสสะตามความเข้าใจของตนเพื่อเชื่อมกับความเป้าหมายของชีวิตที่ตนปรารถนา และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ดังนั้นเราสรุปได้ว่า จิตมีลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างอาศัยอยู่ในบริเวณกะโหลกศีรษะที่เป็นศูนย์รวมของเส้นประสาทที่ว่างกายของมนุษย์จิตท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ มีธรรมชาติเป็นผู้รู้ ผู้คิด ผู้เก็บอารมณ์ต่างๆ และนำสิ่งที่รู้เก็บไว้ในจิตนี้ มานึกจินตนาการต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของตน

ในคำสอนของพระพุทธเจ้าสอนเรื่องชั้น ๕ เมื่อเราสังเคราะห์ความรู้เรื่องชั้น ๕ ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณขึ้นมาเป็นองค์ความใหม่ใหม่ เหลือเพียงกายและจิต คำรูปหมายถึงกาย ส่วนคำว่าจิตหมายถึงส่วนเหลือประกอบด้วยเวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ กายและจิตจึงรวมกันเข้าเป็นองค์ประกอบของชีวิตจิตอาศัยกายและกายอาศัยจิตเช่นเดียวกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ หากขาดสิ่งใดไปชีวิตย่อมสิ้นสุดลง จิตอาศัยกายส่วนที่เรียกว่า อินทรีย์ ๖ ออกไปแสวงหาความรู้ภายนอกตัวมนุษย์ ด้วยการศึกษ การค้นคว้าหรือประสบการณ์ เป็นต้น

ความรู้ในคำสอนทางพุทธปรัชญาเถรวาทพระพุทธเจ้าสอนเรื่องชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบด้วยกายและจิต มนุษย์มีจิตมีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ชอบท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ มีลักษณะเป็นดวง จิตอาศัยอยู่ในกายของมนุษย์นั่นเอง จิตของมนุษย์มีธรรมชาติเป็นผู้รู้อารมณ์เรื่องราวที่อยู่ภายนอกตัวมนุษย์ ผ่านอินทรีย์ทั้ง ๖ เก็บสิ่งสมอารมณ์ที่รู้ผ่านประสาทสัมผัส ไว้ในจิตของตน ความรู้ที่จิตมนุษย์เก็บสิ่งสมไว้ในจิตนั้น เมื่อมนุษย์ตายลงไป ความรู้ที่เป็นประสบการณ์ของการแสดงออกทางกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรมไม่ได้สูญไปกับความตายของมนุษย์ด้วย เพราะจิตของมนุษย์ไม่ได้ตายแล้วสูญพร้อมกับร่างกาย แม้จิตมีสภาวะแท้จริงมีการเกิดดับตลอดเวลา แต่จิตไปจุติจิดจากร่างเดิมไปสู่ภพภูมิใหม่ การออกจากร่างเดิมไปสู่ภพภูมิใหม่นั้น ความรู้ที่สิ่งสมไว้ในจิตนั้นติดตามจิตไปจุติจิดด้วยไปสู่ภพชาติต่างๆ ด้วยดังนั้น เมื่อกลับมาปฏิสนธิวิญญาณกลับมาเป็นมนุษย์อีก ความรู้เรื่องการระลึกชาติปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกเล่ม ๑ พระวินัยปิฎกเล่ม ๑ (ฉบับมหาจุฬาฯ) มหาวิภังค์ภาค ๑ เรื่องเวรัญชพรหมณ์ ข้อ ๑๒ “เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงตั้งเนนปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้น ได้น้อมจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐,๐๐๐ ชาติบ้างตลอดสังขารกัปบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปบ้าง ตลอดสังขารกัปและวิวัฏฏกัปบ้าง หลายกัปว่า ในภพนั้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้นๆ จุติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพนั้น มีชื่อ มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหารเสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้นๆ จุติจากภพนั้นจึงมา

เกิดในภพนี้ เราระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไป และชีวประวัติอย่างนี้ พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๑ ในยามแรกแห่งราตรี ความมืดมืดคืออวิชา เรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ

ข้อ ๑๓. “เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้นได้น้อม จิตไปเพื่อ จตุปปาตญาณ เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจืด กำลังอุปติ ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ เรา รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์ที่ ประกอบกายทุจริต วิชิตุจริต มโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะมีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่น ให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่มสัตว์ที่ ประกอบกายสุจริต วิชิตุจริตมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความ เห็นชอบ ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปบังเกิด ในสุคติโลกสวรรค์พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๒ ในยามที่ ๒ แห่งราตรี ความมืดมืดคือ อวิชา เรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดแก่ บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ

ตัวอย่างเช่น การระลึกชาติของพระพุทธเจ้าเรื่องกนิทรกนิรี พระศาสดา เมื่อทรง อาศัยกรุงกบิลพัสดุ์ ประทับอยู่ ณ นิโครธารามทรงพระปรารภนางพิพายโสธรา พระมารดา ของพระราหุลได้ กล่าวถึงคุณของเธอ โดยแสดงจันทกนิทรชาดก ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้า พรหมทัตปกครองเมืองพาราณสี พระโพธิสัตว์เกิดเป็นกนิทรมีภรรยาของเธอนามว่า จันท ทา ทั้งคู่พักอาศัยอยู่ที่ภูเขาดินชื่อว่า จันทบรรพต พระเจ้าพรหมทัตเสด็จเที่ยวป่าพบนางกนิ นรี เกิดหลงรักนางและได้ยืมกนิทรจันตีชีวิต แล้วพระเจ้าพรหมทัตก็ปรากฏพระวรกาย ขึ้นมาให้นางเห็นท่ามกลางความโศกเศร้าเสียใจของนางกนิตรี แม้พระเจ้าพรหมทัตแสดงตนที่ จะรับนางเป็นภริยากก็ตาม นางจึงอุ้มสามีขึ้นกลับไปสู่ภูเขาจันทบรรพตด้วยความเศร้าโศก เสียใจอย่างรุนแรง ความเสียใจของนางสะท้อนถึงแผ่นดินของเทวดา ท้าวสักกะเทวราชเกิด ร้อนลุกเป็นไฟ เมื่อทราบเหตุนางกนิทรเสียใจเพราะสามีถูกพระเจ้าพรหมทัตยิงตาย พระองค์ จึงแปลงตนเป็นพราหมณ์ถือกณฐิน้ำมาหลังรดพระมหาโพธิสัตว์ทันใดนั้นเองพิชก็หายสิ้น แผลก็เต็ม แม้แต่รอยที่ว่าถูกยิงตรงนี้ก็มิได้ปรากฏ. เมื่อพระมหาสัตว์สบายลุกขึ้นได้ จันทา เห็นสามีฟื้นคืนชีพดีใจมากก็มาราบไหว้แทบเท้าของท้าวสักกะ ท้าวสักกะได้ประทานโอวาท แก่กนิทรทั้งคู่กันว่า ตั้งแต่บัดนี้ เธอทั้งสองอย่าลงจากจันทบรรพตไปสู่ถิ่นมนุษย์เลย จงพากัน อยู่ที่นี่เท่านั้นนะ พระพุทธเจ้าทรงประชุมชาดกว่า พระเจ้าพรหมทัตในครั้งนั้นได้มา เป็น เทวทัต ท้าวสักกะได้มาเป็น อนรุทธะ จันทากนิรีได้มาเป็น มารดาเจ้าราหุล ส่วนจันท กนิทรได้มาเป็น เราตถาคต แล. นี้ข้อความที่ยืนยันว่าเรื่องกนิทรและกนิรี เป็นความรู้ในจิต ของพระพุทธเจ้า.

๔. วิเคราะห์แนวคิดเรื่องความรู้ติดตัวมาแต่เกิดกับการระลึกชาติในพุทธปรัชญาเถรวาท

เมื่อชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยและจิต จิตของมนุษย์ใช้อินทรีย์ ๖ ออกไปแสวงหาความรู้ความรู้อันเป็นของมนุษย์ ดังนั้นอินทรีย์ ๖ เป็นที่มาของความรู้มนุษย์โดยจิตของมนุษย์ใช้อินทรีย์ ๖ เป็นส่วนที่น้อมออกไปรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับโลก ไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของพลังงานเสียง แม้กระทั่งเรื่องราวของมนุษย์ที่เบียดเบียนกันด้วยวิธีการต่างๆ เป็นการแสดงออกมาจากกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรมล้วนแต่เป็นเรื่องราวจิตน้อมออกไปรับรู้เรื่องราวแล้วเก็บมาสั่งสมอยู่ในจิตของมนุษย์ทั้งสิ้น ความรู้เหล่านี้เป็นจิตรับรู้ผ่านอินทรีย์ ๖ ที่เรียกว่าความรู้เชิงประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส แต่ในความเป็นจริงมีความรู้อย่างไม่ได้ผ่านประสบการณ์ทางอินทรีย์ ๖ แต่มีอยู่ในจิตมนุษย์ที่เรียกว่า ความรู้เชิงเหตุผล

ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าสอนเรื่องชีวิตในรูปของขันธห้า เมื่อสังเคราะห์ขันธห้าขึ้นมาโดยย่อเหลือเพียงกายและจิตแล้ว ชีวิตของมนุษย์นั้นไม่ได้มีเพียงแต่ร่างกายเพียงอย่างเดียว แต่มีจิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งด้วย จิตของมนุษย์อาศัยกายรับรู้เรื่องราวเกี่ยวโลกและมนุษย์ แล้วน้อมรับเรื่องราวเหล่านั้นมาเก็บไว้ในจิตตั้งปรากฏในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ว่า จิตของมนุษย์มีธรรมชาติเป็นผู้เก็บสั่งสมความรู้ผ่านประสบการณ์ และติดตามจิตไปจุติในภพภูมิต่างๆ

ตั้งปรากฏข้อความในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ๓ จิตตวรรคพระสังฆกรขิตเถระ ดังนี้ “คนเหล่าใดสำรวมจิตที่เกี่ยวไปไกล ๑ เทียวไปดวงเดียว ๒ ไม่มีรูปร่าง ๓ อาศัยอยู่ในถ้ำ ๔ คนเหล่านั้นจักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร ๕” “จากข้อความในพระไตรปิฎกข้างต้น เราวิเคราะห์ได้ว่าจิตคือสิ่งไม่มีรูปร่าง อาศัยอยู่ในถ้ำ เทียวไปไกลเพียงดวงเดียว ตามคาถาธรรมบทดังกล่าว เราแยกเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้ ๑. ไม่มีรูปร่าง ๒. มีลักษณะเป็นดวง ๓. มีถ้ำเป็นที่อยู่อาศัย ๔. จิตท่องเที่ยวไกลและปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎก เล่ม ๑ พระวินัยปิฎกเล่ม ๑ (ฉบับมหาจุฬาฯ) มหาวิภังค์ภาค ๑ เรื่อง เวยฺยวราหณัม ข้อ ๑๒ “เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้น ได้น้อมจิตไปเพื่ออุปเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐,๐๐๐ ชาติบ้างตลอดสังวัฏฏกัปบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปบ้าง หลากกัปว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้นๆ จุตติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น มีชื่อ

^๕ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย ๔๕ เล่ม(ปกสีฟ้า)เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท จิตตวรรคนี้เอง. แหล่งที่มา: <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/tpd25.htm> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหารเสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้นๆ จุดจากภพนั้นจึงมาเกิดในภพนี้ เราละลักษณะก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไป และชีวประวัติอย่างนี้พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๑ ในยามแรกแห่งราตรี ความมืดมืดคืออวิชชา เรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ ข้อ ๑๓. “เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้นได้น้อม จิตไปเพื่อจตุปปัตตญาณ เห็นหมู่วิวักขณิกกำลังจติ กำลังอุบัติ ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ เรารู้ชัดถึงหมู่วิวักขณิกผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วิจิตจริต มโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะมีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่วิวักขณิกที่ประกอบกายสุจริต วิจิตสุจริต มโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๒ ในยามที่ ๒ แห่งราตรี ความมืดมืดคืออวิชชา เรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดจึงติดตามจิตไปสู่ภพชาติต่างๆ ด้วย แม้กระทั่งมีโอกาสได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ความรู้การเวียนว่ายตายเกิดติดตัวมาเกิดอีกในโลกมนุษย์ ดังปรากฏในพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเรื่องกนิษฐกับนางจันทาว่าพระโพธิสัตว์คือพระพุทธองค์เอง, นางจันทาคือพระนางพิมพาโยสธรา ส่วนเท้าสักกะเทวราชคือพระอนิรุทธ ส่วนพระเจ้าพรหมทัตคือพระเทวทัต ส่วนประเด็นต่อไปความรู้เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดเป็นความรู้เกิดจากเหตุผลจากสัญชาตญาณตามพจนานุกรมแปลไทย-ไทยราชบัณฑิตยสถานหมายถึงความรู้ที่มีมาแต่กำเนิดของคนและสัตว์ทำให้มีความรู้สึกและกระทำตัวเองโดยไม่ต้องมีใครสั่งสอนเช่นสัญชาตญาณในการป้องกันตัว สัญชาตญาณในการรวมหมู่ สัญชาตเวค ก็ว่า. (อ. Instinct). กล่าวความรู้เกิดจากเหตุผลเป็นความรู้ทำได้เองไม่ต้องมีใครสั่งสอน ความรู้การกิน, ความรู้การนอน ความรู้ที่รู้จักปกป้องตัวเองจากการถูกผู้อื่นทำร้ายร่างกายเป็นต้น ดังนั้นในประเด็นนี้ ความรู้การเวียนว่ายตายเกิดจึงเป็นความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิดของมนุษย์คือพระพุทธองค์นั่นเอง

ความรู้ได้จากการใช้ปัญญาพิจารณาโดยอาศัยเหตุผล การเวียนว่ายเกิดเป็นความรู้ที่มีอยู่แล้วในจิตของพระพุทธองค์ และมนุษย์ทุกคน เมื่อจิตสงบเจียบ ปราศจากเครื่องเศร้าหมอง จิตมั่นคงไม่หวั่นไหว มโนภาพของอนุสัยที่สั่งสมอยู่ในย่อมผุดขึ้น พระพุทธองค์ยอมใช้จิตพิจารณาใคร่ครวญเข้าแล้วก็นำมาอธิบายตามหลักเหตุผล ตามหลักข้อนี้การเวียนว่ายตายเกิดถือว่าเป็นความติดตัวมากำเนิด

๒.๓. ความรู้มิใช่เหตุผลจากประสาทสัมผัส ความรู้เรื่องการเวียนวายเป็นประสบการณ์ในอดีตภพชาติต่างๆ ที่ผ่านมา แต่ปัจจุบันไม่เป็นแล้ว ความรู้ของการเวียนวายเกิดในภพชาติปัจจุบัน จึงมิใช่ความรู้เหตุผลที่คิดใคร่ครวญจากประสาทสัมผัส แต่คิดใคร่ครวญจากความรู้การเวียนวายเกิดที่มีอยู่ในจิตอยู่แล้ว ความรู้มิใช่เหตุผลจากการวินิจฉัย ความรู้เรื่องการเวียนวายเป็นประสบการณ์ในอดีตภพชาติต่างๆ ที่ผ่านมาแต่ปัจจุบันไม่เป็นแล้วความรู้ของการเวียนวายเกิดในภพชาติปัจจุบันจึงมิใช่ความรู้เหตุผลที่คิดใคร่ครวญจากการวินิจฉัยเพราะการวินิจฉัยต้องการความรู้จากประสบการณ์ ความรู้มาจากภายนอกแต่คิดใคร่ครวญจากความรู้ของการเวียนวายเกิดที่มีอยู่ในจิตอยู่แล้วความรู้มิใช่เหตุผลจากการอนุมาน ความรู้เรื่องการเวียนวายเป็นประสบการณ์ในอดีตภพชาติต่างๆ ที่ผ่านมาเป็นความรู้ที่มีอยู่ในจิตของมนุษย์แต่ไม่ใช่ความรู้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสในเวลาปัจจุบัน แต่คิดใคร่ครวญจากความรู้ของการเวียนวายเกิดที่มีอยู่ในจิตอยู่แล้วความรู้จึงเป็นความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิด.

- ความรู้มิใช่เหตุผลจากการจินตนาการคำว่าจินตนาการตามพจนานุกรมแปลไทย-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามว่าเป็นการสร้างภาพขึ้นในใจ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ใช้จิตรับเรื่องราวเกี่ยวกับโลกผ่านอินทรีย์ ๖ ของมนุษย์แล้วเก็บเป็นสัญญาอยู่ในจิตของมนุษย์แล้วนำมาสร้างภาพให้เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ ความรู้จึงเป็นความผ่านประสบการณ์ จึงมิใช่เหตุผลนิยมตามทัศนะของปรัชญาฝ่ายเหตุผลนิยม ส่วนความรู้เกี่ยวข้องกับเรื่องการเวียนวายเกิดเป็นประสบการณ์ในอดีตภพชาติต่างๆ ที่ผ่านมาและถูกน้อมมาเก็บไว้ในจิตของมนุษย์ ความรู้จึงมิใช่ความรู้จากประสบการณ์ที่จะนำมาสร้างภาพให้เกิดขึ้นในจิตได้ แต่จิตสามารถนำมาคิดใคร่ครวญจากความรู้เกี่ยวกับการเวียนวายเกิดที่มีอยู่ในจิตได้ ความรู้จึงเป็นความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิด.

- ความรู้เป็นเหตุผลเกิดขึ้นโดยอาศัยจิตที่สว่างสงบแน่วแน่ เป็นเหตุผลปราศจากข้อสงสัย ความรู้เรื่องการเวียนวายเกิด ก็เกิดขึ้นเมื่อจิตของมนุษย์สว่างสงบแน่วแน่เป็นเหตุผลปราศจากข้อสงสัยเช่นเดียวกัน ปราศจากข้อความในพระไตรปิฎก เล่ม๑ พระวินัยปิฎก เล่ม๑ (ฉบับมหาจุฬา ฯ) มหาวิภังค์ภาค ๑ เรื่องเวรัชชพรหมณ์ ข้อ ๑๒ “เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้น ได้น้อมจิตไปเพื่ออุปเพณีสานุสติญาณ ระลึกชาติ. ในประเด็นนี้การเวียนวายเกิดจึงเป็นความรู้เป็นเหตุที่ได้รับจากความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด

- ความรู้ที่เป็นเหตุผลที่ได้รับจากความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด เมื่อการเวียนวายเกิดเป็นความรู้ที่มนุษย์เก็บสะสมไว้ในจิต และติดตามจิตไปจุติจิตในภพภูมิต่างๆ ดังนั้นเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ความรู้ซึ่งสะสมไว้ในจิตย่อมเป็นความคิดติดตัวมาแต่กำเนิดด้วย

- ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนมีอยู่ในจิตที่พระเป็นเจ้าประทานมา ส่วนข้อนี้ตามหลักคำสอนทางพุทธปรัชญาเถรวาทที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พุทธปรัชญาเถรวาทได้ปฏิเสธ

ความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า การเวียนว่ายเกิดจึงมิใช่ความคิดติดตัวมาแต่กำเนิด ตามแนวคิดของของนักปรัชญาฝ่ายเหตุผลนิยม แต่เป็นความคิดเรื่องการเวียนว่ายเกิดที่เกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์เองผ่านประสาทสัมผัสที่เก็บสั่งสมในจิตและติดตามจิตไปสู่ภพชาติต่างๆ จนถึงชาติปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปว่าการเวียนว่ายตายเกิดมิใช่ความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิดตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตกฝ่ายเหตุผลนิยม แต่เป็นความรู้ติดตัวมาแต่กำเนิดตามหลักเหตุผลของพุทธปรัชญาเถรวาท

บรรณารวม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ชัยวัฒน์อัทธพัฒน์. ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

พิน ดอกบัว. พุทธปรัชญาแห่งชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท จิตวรรค. แหล่งที่มา : <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/tpd25.html> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙]

พจนานุกรมแปลไทย-ไทย ฉบับออนไลน์ ราชบัณฑิตยสถาน. แหล่งที่มา : <http://dictionary.sanook.com/search/วินิจฉัย> [๑๔ มกราคม ๒๕๖๐].